

Torgersen-saken igjen

I NTFs Tidende 2014 nr. 8 tas Torgersen saken opp. Den har ikke figurert så mye i Tidende, men desto mer i norsk presse. Her refereres fra et seminar om temaet Justismord i Oslo 25. august referert av redaktør Ellen Beate Dyvi. Jeg har ikke vært der og var heller ikke invitert. Man bruker tydeligvis Torgersen saken som et eksempel på et justismord, på tross av at det per dato bare er en påstand. Ja man sammenligner den endog med Dreyfuss saken fra Frankrike i 1894. Det er noe drøyt fordi der kom det fram beviser for at en annen person sto for spionasjen. Som blikkfanger bruker forfatteren et bilde av boka til Jan Tennøe «Torgersen saken – Juks satt i system-1957–2013». Videre skriver hun en lederartikkel der hun tar til orde for at saken må gjenopptas. Hun mener her tannbitt beviset senere er blitt sveket og at oppfatningen nå er at det best egner seg til å bevise at det ikke var Torgersen som drepte den 16 år gamle piken.

Som oppnevnt sakkyndig ved Gjenopptakelses kommisjonens arbeid med saken i 2006 kjenner jeg saken og tannsporet rimelig godt. Jeg har ellers godt kjennskap til tannlege Ferdinand Strøms arbeid med saken i 1957–58 og professor Gisle Bangs arbeid i 1974¹. Jeg har arbeidet med rettsodontologi og tannsporssaker i Norge siden 1971 og fram til dags dato, og har vært sakkyndig ved rettssaker hvor tannspor har vært et bevis.

Når redaktøren i en lederartikkel i et odontologisk fagtidsskrift tar til ord for at saken bør gjenopptas da tannsporbeviset nå viser det motsatte av hva sakkyndige tidligere har sagt, føler jeg at jeg må ta til motmæle. Det så mye mer som at redaktøren skriver at hun for 10 år siden snakket med en tannlege som har vært sakkyndig og som med stor kraft fortalte at han hatet Torgersen. Det kunne kun ha vært Professor

Gisle Bang eller meg. Hun mener vedkommende ikke kunne være sakkyndig, og jeg kan kanskje være enig. Om dette var meg må jeg si at jeg aldri har sagt og heller aldri hatet Torgersen. Det må i så fall være en erindringsforskyvning fra redaktøren. Jeg kan la meg engasjere i saken, men jeg har aldri hatet Torgersen eller noen annen jeg har vært sakkyndig for, for den saks skyld. Jeg synes synd på Torgersen og andre som havner i ei ulykke og kommer i konflikt med samfunnet. Det er kanskje den samme følelsen som gjør at en rekke presumptivt fornuftige mennesker engasjerer seg for at Torgersen skal få sin sak tatt opp igjen. Om det var Gisle Bang hun snakket med tror jeg heller ikke det er korrekt. Han lot seg indignere av personer som var uenig med ham, men jeg hørte aldri han sa at han hatet Torgersen.

Torgersen saken har gitt mye ny og nyttig kunnskap. Den har lært meg mye om tannspor og håndtering av slike saker. Jeg har gitt opp å undre meg over alle nye utspill som har kommet, jeg bare registrerer det. Det er likevel med stor forundring og interesse jeg ser så mange mennesker engasjere seg i noe de egentlig ikke vet så mye om. Hvorfor bruker man tid og energi på dette? Hva foregår inne i hodet på disse menneskene som til og med later som om de representerer en vitenskap? Jeg kan akseptere at Torgersen ikke husker hva han har gjort. Det er noe som heter fortregning. Jeg antar at de som arbeider for Torgersen også mener og tror at han ikke har drept piken. De søker med lys og lykte for å finne ut hva som har gått feil og er uvillig til å se realitetene i øynene. Slik også med tannsporet. Jeg har hatt advokater på besøk som har sett på avtrykk av spor og modeller av Torgersens tenner i 1958. Jeg har montert opp stereomikroskop så de skulle se godt og sagt at om de har spørsmål må de bare spørre. Det har de aldri gjort.

Jeg må derfor anta at de også har sett de trekkene i sporet som passer med Torgersens tenner den gang og som har vært brukt som argument for at det kan ha vært Torgersen som har bitt. Jeg har også tilbudt Per Brandtæg som også påstår å representere vitenskapen i denne saken å se på det materialet jeg har i denne saken. Han sa da at han ikke var interessert i å gå inn i saken på den måten. Det forundrer meg da det, dessverre for Torgersen, faktisk finnes en rekke både mer vanlige og helt spesiell detaljer i sporet som passer med Torgersens tenner og som er utmerket beskrevet av Gisle Bang¹. Dette er fakta som man ikke kommer utenom. Jeg håper man ikke tror at Ferdinand Strøm, Jens Wærhaug, Gisle Bang og undertegnede samt de britiske sakkyndige bare har diktet opp disse og som er beskrevet i de ulike sakkyndige rapporter vi har avgitt.

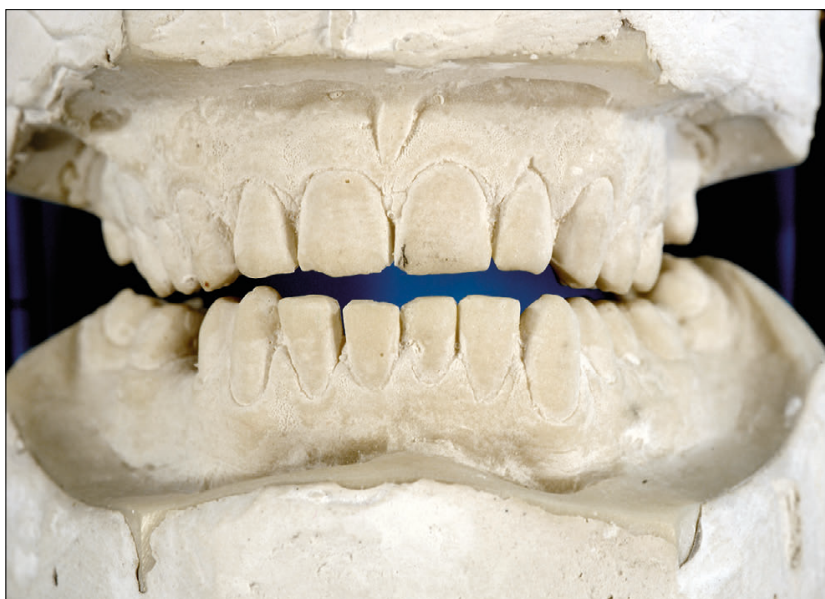
Jeg har kun en gang skrevet i dagspressen om Torgersen saken på tross av at det har florert med oppslag fra de som mener Torgersen er uskyldig dømt. Ja «sakkyndige» rapporter om tannsporet som gir seg ut for å være vitenskapelige, har stått i dagspressen før andre har fått vite om dem. Selv er jeg blitt hengt ut flere ganger som en som tar feil og ikke har argumenter for dette. Jeg må da si at om jeg hadde funnet tegn på at tidligere sakkyndige hadde tatt feil, ville jeg med en gang sagt fra. Jeg forstår ikke hva dette har å gjøre i dagspressen. Hva er hensikten? Skal publikum dømme? Skal man påvirke den vanlige kvinne og mann og slike som f. eks vår redaktør? Jeg tror det ikke har noen hensikt å prosedere saken i dagspressen. Redaktøren må gjerne ha sin mening, men nå kan det imidlertid se ut som ikke bare Tidende, men kanskje også Den norske tannlegeforening har tatt stilling til saken ut fra det som dagspressen skriver om saken. Jeg må derfor gjøre et forsøk på opp-

klaring. Jeg tror det vil interessere tannlegene og jeg tror tannleger ikke vil ha problemer med å forstå mine forklaringer og synspunkter.

Er tannbittbeviset så blitt svekket og kun egner seg til å bevise at det ikke var Torgersen som har bitt?

Dette er en påstand som de som vil ha tatt opp igjen Torgersen saken har gjentatt til stadighet, og som øyensynlig også har virket på redaktøren. Etter min mening er det faktiske forhold motsatt og beviset har siden 1958 kun blitt sterkere. Først gjennom Gisle Bangs skanning elektron mikroskopi og karttegninger. Jeg har utført en undersøkelse og beregning av hvor mange tilfeldige pasienter i en tannlegepraksis kunne passe inn i sporet etter en enkelt tann og samlet for noen av detaljene i sporet. Da kommer man til et forbausende tall som ikke må tas bokstavelig, men er en pekepinn om hvor sannsynlig det er at noen annen kan ha satt sporet. Jeg mener det sikkert er mindre enn 1 av 10 000 tilfeldige personer som kunne ha satt dette sporet.

Forsvaret har fått tannlege Davis Senn fra Texas til å si at han utelukker Torgersen og det bruker de for mer enn det er verd og spesielt til å si at jeg er den eneste som mener Torgersen har bitt. Det er riktig at Senn har påpekt enkelte detaljer som kunne være uforenlig med at Torgersen har bitt. Man skal da være oppmerksom på at systemet med sakkyndige i USA er helt annerledes enn i Norge. I USA har man det såkalte «adversary system». Den sakkyndige representerer enten forsvaret eller aktorstatet. Det skulle egentlig ikke påvirke objektiviteten, men man kan ha mistanke om at det har betydning hvem som betaler. Forsvaret vil neppe være interessert i å føre en sakkyndig som ødelegger deres forsvar. Etter mitt skjønn har Senn helt gått inn i rollen som forsvarets sakkyndig i dette tilfelle. Her i Norge har man det såkalte «inquisitory system» som medfører at den sakkyndige er rettens rådgiver. Man er da like mye den anklagedes sakkyndig som aktorstatets. Oppgaven er å utrede saken så godt man kan på en objektiv måte slik at retten får vite hvor stor bevisverdi et tannspor f.eks. har.

Fig.1. Modeller av Torgersens tenner 1958 montert i artikulatør og med underkjeven forskjøvet forover slik jeg mener har skjedd ved bittet. Tann 41 kommer da mot distale del av 11 og mesiale del av 12 som ikke har gitt mottrykk nok til at det ble spor fra noen av tennene. Merk også distale fraktur på tann 11. (Foto: Solheim 2014)

Detaljer som Senn påpeker og som fører til at han utelukker Torgersen som biter

I sin rapport peker ikke Senn på et eneste trekk hvor Torgersens tenner passer med sporet. Det kunne være forståelig dersom man sikkert kunne utelukke og det må Senn øyensynlig mene han kan gjøre. De detaljer han bruker for å utelukke er korrekt nok beskrevet, men kan god forklare på andre måter enn at det ikke er Torgersen som har bitt. Ja de to viktigste trekkene han bruker kan like godt være et bevis på at det nettopp er Torgersen som har bitt. Etter mitt syn er det uprofesjonelt at Senn ikke påpeker dette, men da faller jo utelukkelsen. I det følgende vil jeg gjøre rede for dette.

1. Tann 42 har ikke satt spor i brystet. Da mener Senn biteren må mangle denne tanna. Ja det kunne være riktig, men det kunne også være at denne tanna var lavere enn nabotennene. Hos Torgersen er den høyere enn 41 men lavere enn 43 så det er neppe forklaringen. Ingen har vært bekymret for at mesial del av skjærekanten på 12 og distale del av 11 som hadde en fraktur hos Torgersen ikke har satt spor. I Senns forsøk på orientering av sporet etter overkjeven får han denne feil slik han tror tann 13,12 og 11 har satt spor i stede for 12,11 og 21 slik det faktisk må ha vært. Dersom man suger på en

brystvorte vil man automatisk skyve underkjeven fram. Ja det kan man prøve selv ved å suge på fingeren. Da kommer hjørnetanna i underkjeven fram mot distale del av 12 som begge har satt merker. Men da kommer tann 42 mot de deler av overkjevetennene 12 og 11 som heller ikke har satt merker fordi de er lavere enn omgivelsene (Fig 1). De har således heller ikke generert det mottrykket som ville vært nødvendig for at 42 skulle sette merke. Jeg vil derfor hevde at et tannsett som har denne spesielle særegenhet kan forklare dette og det manglende spor blir således et trekk som viser at det kan være Torgersen som har bitt.

2. Tann 41 står litt mer vestibulært enn tann 31, men sporene synes å indikere det motsatte.

Dette er korrekt nok, men begge avvik er svært små (Fig 2). Dersom sporet i brystet var satt i en bestandig avtrykksmasse ville dette kunne være et trekk som kunne utelukke Torgersen. Nå vet vi jo at brystet er plastisk og bløtt. Kan det så finnes andre forklaring på dette? Jeg mener den høyeste tanna, 31 (Fig.1) kommer i kontakt med huden først. Den kan ha tatt tak og dratt huden litt med seg før den laveste tanna, 41 tok tak. Etter bittet kan huden ha fjæret tilbake og det kan forklare denne uoverensstemmelsen. De britiske sakkyndige hadde en annen mulig for-

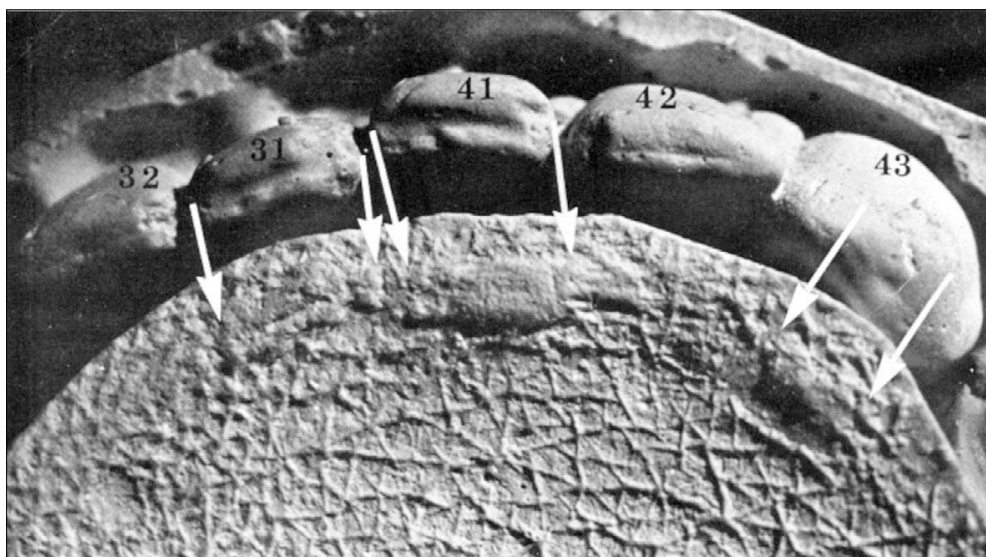

Fig 2. Modeller av Torgersens tenner fra 1958 som viser insisalkantene på underkjevefortenner og høyre hjørnetann montert inn mot modell av tannspor etter gipsavtrykk av brystet. Man må her tenke seg at man sitter inne i brystet og at tennene biter mot en. Merk manglende avtrykk etter 42. Avtrykk av tann 41 sitter lingualt enn tann 31 i forhold til tannavtrykket. Legg også merke til vinkelen mellom 41 og 31. Se også furen i avtrykket etter 41 som Senn påstår ikke finnes, men på avtrykk etter 31 så han furen. Merk også fracturene mesialt på 31 og 41 som jeg mener man finner igjen i sporet. (Foto: Bang 1975)

klaring som jeg heller ikke tror særlig på. Det er ikke sakkyndighet på høyt nivå når man ser bort fra og heller ikke i rapporten nevner denne muligheten.

3. Tre forhøyninger i sporet etter tann 11 (Senn tror det er 12) finnes ikke i tanna (verken 12 eller 11)

Her finner man en relativt dyp impresjon i huden. I bunnen her ser man disse forhøyningene. Dersom dette virkelig skulle være fra tanna har Senn rett. Jeg imidlertid har faktisk aldri sett en fortann i overkjeven som kunne gi slike strukturer, men Senn må jo tro at den finnes. Imidlertid er det både svette- og talgkjertler under epitelet i brystet. Disse kan komme til å stå fram. De britiske sakkyndige foreslo at de kunne skyldes fibrinutfelninger. Her finnes altså andre mulige og kanskje mer sannsynlige forklaringer. Jeg har aldri sett en fortann med en slik skjærekant som Senn foreslår. Jeg mener derfor dette er et noe søkt argument av en som gjerne vil utelukke Torgersen

4. Vinkelen mellom tann 41 og 31 passer ikke med tannsporet.

Dette påstår Senn. Han har målt vinklene mellom tennene til 147,5 grader og mellom sporene etter disse tennene til 152,7 grader (Fig. 2). Verken Strøm eller Bang har gjort målinger og så det hadde lite for seg i et plastisk bryst som også kan forandre seg etter kroppsposisjon. Jeg er helt enig og må spørre

hvordan det er mulig å få til å måle vinklene med 10 dels grad nøyaktighet. I tillegg til den usikkerheten det må være, brukes dette altså til å utelukke Torgersen. Jeg synes begge vinklene er ca. 150 grader og mener disse vinklene like godt kunne brukes som et trekk som viser nettopp er Torgersen som har bitt.

5. Andre detaljer

Det finnes flere argumenter som Senn bruker, bl.a. at Torgersen har en svak midtlinjeforskyvning til venstre av underkjeven. I bittet derimot finner han forskyvning til høyre. Det er jo ikke så rart siden han feilplasserte overkjeven en tannbredde til venstre. Ellers ville jo biteren måttet skyve underkjeven mot høyre dersom han skulle bite underkjeve hjørnetanna mot overkjeve hjørnetanna dersom Senns orientering var riktig.

I spor etter tann 21 som Senn feilaktig sier er etter tann 11 finner han ikke noe tegn på fraktur slik tann 11 har. Det er helt korrekt, men han oppdager ikke (underslår?) at sporet etter hva han tror er tann 12 kan vise en slik fraktur.

Senn finner heller ingen fure i sporet etter tann 31 (Fig. 2). Her har vi stereoskopiske bilder som viser dette enda mer tydelig enn bildet Fig. 2, og som Senn har sett. Han har sågar personlig overfor meg bemerket at han kunne se

likheten på disse bildene.

Min konklusjon

Jeg synes ikke Senns rapport er en nøytral sakkyndig verdig og jeg tror både Høyesteretts dommere i 2001 og medlemmene i Gjenopptakelseskommisjonen har gjennomskuet dette. Senn var personlig i Norge og fikk legge fram sine funn og konklusjoner for dem, noe han gjorde på en veltalende måte. «Vitenskapsmennene» derimot synes ikke å ha innsett dette, eller kanskje ikke vil. Dette skriver de om

i aviser og folk flest må jo bli i tvil.

Bevisene inklusive tannbittbeviset holder ikke mål.

Dette påstår redaktøren. Jeg går ut fra at hun selv ikke har studert bevisene. Da må hun ha brukt andre kilder for denne opplysningen. Jeg mener tannspor bevisene fullt holder mål. Detaljene er 3-dimensjonale og meget gode. De er mye bedre enn det jeg har sett fra mange amerikanske saker hvor man kun har underhudsblødninger og ingen impresjoner. Riktignok har man fått en tannlege til å si at han utelukker Torgersen, men jeg mener etter det jeg har skrevet over at hans rapport ikke holder mål. Slik har tydeligvis både Høyesterett og Gjenopptakelseskommisjonene også vurdert den.

Bør Torgersen få tatt opp igjen sin sak?

Ja det mener redaktøren, da bevisene ikke holder mål og spesielt ikke tannbittbeviset. Dersom den vitenskapelige kvalitet på Senns rapport skal være retningssigende for hva som holder mål, synes jeg synd på norsk rettsvesen. Den har jo heller ikke vært behandlet av Den rettsmedisinske kommisjon som et kvalitetssikrende organ i Norge. Dersom man i Norge skal få tatt opp igjen en sak er det ikke nok å påstå seg uskyldig. Det må legges fram nye bevi-

ser som skulle kunne kaste sterk tvil om vedkommende er skyldig. Det har ingen rett eller Gjenopptakelseskommisjon funnet. Da kan man jo ikke selv om mange forvirrede mennesker ber om det, ta opp igjen saken.

Så langt jeg har sett og kjenner til har både Tingrett, Høyesterett og Gjenopptakelseskommisjonene behandlet saken usedvanlig seriøst. De har gått gjennom alle bevisene også tannsporbeviset. Den først Gjenopptakelseskommisjonen virket nærmest som en rettsak og jeg var til stede under deler av deres behandling hvor de også hørte sakkyndige, Senn inklusive. Deres vurderinger og konklusjoner er svært utførlig beskrevet. Høyesterett hadde i 2001 en høring om saken hvor jeg var til stede. Da gikk de gjennom alle detaljer ved tannsporet, og Senn var til stede og forklarte om sine undersøkelser.

Det er fra retten skrevet lange avhandlinger fra behandling av gjenopptakelsesbegjæringene som viser at hver enkelt rett og sannsynligvis hver enkelt dommer/medlem har behandlet saken ytterst seriøst. Jeg mener sannsynligheten for at så mange mennesker som forsøker å finne fram til sannheten tar feil er forsvinnende liten. Alle kan vel ikke være korrupte og fare med juks. Jeg forstår ikke at professor Eskeland som er professor i Strafferett har så liten tiltro til det norske rettssystem at han kan påstå noe slikt.

Boktittelen om at Torgersen saken er juks satt i system

Dette er jo en uhyrlig påstand og jeg ville bli svært skuffet om det var riktig. Om det ikke er riktig, må jeg spørre hva er hensikten med en slik påstand. Som sakkyndig i Torgersen saken må jo jeg også ha vært utsatt for påvirkning til å jukse slik at aktoratet fikk den erklæring de ønsket. Ja professor Eskeland har også en gang skrevet at jeg jukser. Jeg håper tannlegene tror meg, og jeg kan forsikre at ingen har forsøkt å påvirke meg til å skrive eller si noe uriktig i Torgersen saken. Jeg har fra 1971 vært sakkyndig for det norske rettssystem og jeg kan med hånd på hjerte si at jeg aldri noen gang verken fra politi, aktorat, rett eller forsvar har vært utsatt for press for å få den konklusjon de måtte ønske i en sak. Jeg har kun møtt et ønske om å få fram sannheten så langt det er mulig i saken.

Jeg kjente både Gisle Bang og Ferdinand Strøm så godt at jeg kan si deres integritet var så stor at de ville aldri gå med på noe juks. Hvor ligger så jukset i denne saken? Ja jeg bare spør.

Da de britiske sakkyndige var her for å studere materialet i 1999 ba Statsadvokaten ba meg kun å vise dem materialet, men ikke diskutere saken med dem. Dette for å få en mest mulig uhildet uttalelse. Selvfølgelig overholdt vi dette og jeg påvirket de således ikke. Da hadde jeg jo heller ikke laget min egen

rapport i saken så mitt syn var for så vidt ikke kjent. Dette tyder neppe på ønske om juks og slettes ikke at det var satt i system.

Konklusjon

Jeg kan ikke støtte eller underbygge de påstander redaktøren kommer med. Tvert i mot er jeg dypt uenig. Redaktøren må gjerne ha sitt personlige syn, men burde kanskje ikke gjort en lederartikkel ut av det. Tidende er et offisielt organ for Den norske tannlegeforening og man kan begynne å tenke at det kanskje også er Den norske tannlegeforenings syn. Siden tannlegeforeningen har medlemmer som kan denne saken, burde man kanskje benyttet den ekspertise det finnes innen foreningen til å få fram et balansert syn. Jeg håper med denne artikkel å forklare underbygge mitt syn i de påstander jeg er uenig i. Jeg håper også at redaktøren er raus og modig nok til å ta inn dette innlegget.

*Tore Solheim
tore.solheim@odont.uio.no*

Litteratur

1. Bang G. Analysis of tooth marks in a homicide case. Acta. Odont. Scand. 1975,34,1 – 11.